

Wybrane aspekty prawnej ochrony przyrody

Podstawowym aktem prawnym regulującym zasoby ochrony przyrody jest ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku ([Dz.U. z r., poz. 1614 z późn.zm.](#)).

Ochrona przyrody zgodnie z art. 2 ust. 1 ww. ustawy, polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody:

- 1) dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów;
- 2) roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową;
- 3) zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia;
- 4) siedlisk przyrodniczych;
- 5) siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów;
- 6) tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczątków roślin i zwierząt;
- 7) krajobrazu;
- 8) zieleni w miastach i wsiach;
- 9) zadrzewień.

Na potrzeby realizacji projektu pn. *Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody* przyjęto roboczo, że termin **prawna ochrona przyrody** będzie rozumiany jako **działania i współpraca instytucji publicznych (organów ścigania, organów sądowniczych, jednostek administracji publicznej) - w oparciu o własne kompetencje i przepisy prawa - w obszarze ochrony przyrody.**

Warto podkreślić, że od pojęcia prawnej ochrony przyrody należy odróżnić pojęcie prawnej ochrony środowiska, które jest pojęciem szerszym względem ochrony przyrody i oznacza - zgodnie z art. 3 ust. 13 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska ([Dz.U. 2018 poz. 799 z późn.zm.](#)) - podjęcie lub zaniechanie działań, umożliwiających zachowanie lub przywracanie równowagi przyrodniczej, polegających w szczególności na:

- a) racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- b) przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom,
- c) przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego.

Wybrane podmioty zaangażowane w prawną ochronę przyrody

W Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 02 kwietnia 1997 r. ([Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.](#)) – dalej Konstytucja, nie pojawia się pojęcie ochrony przyrody, ale skoro ochrona przyrody stanowi część ochrony środowiska, to przyjęć należy, że wszędzie tam, gdzie w Konstytucji jest mowa o ochronie środowiska, należy przez to rozumieć także ochronę przyrody.

Zgodnie z art. 5 Konstytucji, Rzeczypospolita Polska zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Ochrona środowiska, zgodnie z brzmieniem art. 74 ust. 2 Konstytucji, stanowi obowiązek władz publicznych, które prowadzą politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom (art. 74 ust. 1 Konstytucji) oraz wspierają działania obywateli na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska (art. 74 ust. 4 Konstytucji). Urzeczywistnieniem ww. przepisów Konstytucji jest art. 4 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, zgodnie z którym, obowiązkiem organów administracji publicznej, osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych oraz osób fizycznych jest dbałość o przyrodę będącą dziedzictwem i bogactwem narodowym.

1) Minister Środowiska, będąc członkiem Rady Ministrów, uczestniczy w prowadzeniu polityki wewnętrznej i zagranicznej RP niezastrzeżonej dla innych organów państwowych i samorządu terytorialnego, w szczególności przez:

- zapewnienie wykonywania ustaw, wydawanie rozporządzeń i zarządzeń,
- koordynowanie i kontrolę prac organów administracji rządowej,
- inicjowanie i opracowywanie, w zakresie działu którym kieruje, polityki Rządu oraz przedkładanie w tym zakresie inicjatyw i odpowiednich projektów aktów normatywnych na posiedzenia Rady Ministrów,
- realizację polityki ustalonej przez Radę Ministrów.

Szczegółowy zakres działania Ministra Środowiska, zgodnie z art. 33 ust. 1 pkt 1 ustawy o Radzie Ministrów, określony został w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Środowiska ([Dz. U. poz. 96 z późn.zm.](#)). Zgodnie z regulacją ww. rozporządzenia, Minister Środowiska kieruje działem administracji rządowej środowisko.

Dział środowisko obejmuje sprawy: ochrony i kształtowania środowiska oraz racjonalnego wykorzystywania jego zasobów, ochrony przyrody, w tym w parkach narodowych i krajobrazowych, rezerwach przyrody, oraz ochrony gatunków roślin i zwierząt, prawem chronionych lasów, zwierzyny i innych tworów przyrody, geologii, gospodarki zasobami naturalnymi, kontroli przestrzegania wymagań ochrony środowiska i badania stanu środowiska, leśnictwa, ochrony lasów i gruntów leśnych, łowiectwa, organizmów genetycznie zmodyfikowanych, z wyjątkiem spraw związanych z wydawaniem zezwoleń na wprowadzenie do obrotu żywności i środków farmaceutycznych oraz spraw organizmów genetycznie zmodyfikowanych przeznaczonych do użytku paszowego i pasz genetycznie zmodyfikowanych w zakresie niektórych zadań lub czynności określonych właściwymi przepisami.

Ministrowi Środowiska podlega Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska. Minister Środowiska sprawuje nadzór nad Prezesem Państwowej Agencji Atomistyki i Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, a także nad działalnością narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.

2) Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska jest centralnym organem administracji rządowej, podlegającym ministrowi właściwemu do spraw środowiska (art. 121 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 03 października 2008 r., o udostępnianiu informacji o środowisku i jego

ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko – [Dz.U. 2018 poz. 1722 z późn. zm.](#)) oraz organem w zakresie ochrony przyrody. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska wykonuje swoje zadania przy pomocy Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, która jest państwową jednostką budżetową.

Do najważniejszych kompetencji Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w zakresie ochrony przyrody, należą:

- 1) współdziałanie w realizacji polityki ochrony środowiska w zakresie ochrony przyrody i kontroli procesu inwestycyjnego;
- 2) kontrola odpowiedzialności za zapobieganie szkodom w środowisku i naprawę szkód w środowisku;
- 3) gromadzenie danych i sporządzanie informacji o sieci Natura 2000 i innych obszarach chronionych oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;
- 4) współpraca z Głównym Konserwatorem Przyrody i Państwową Radą Ochrony Przyrody w sprawach ochrony przyrody;
- 5) współpraca z organami jednostek samorządu terytorialnego w sprawach ocen oddziaływania na środowisko i ochrony przyrody;
- 6) wykonywanie zadań związanych z siecią Natura 2000, o których mowa w ustawie o ochronie przyrody.

3) Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska jest organem administracji rządowej niezespolonej, podlegającym Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska oraz organem w zakresie ochrony przyrody. Regionalny dyrektor ochrony środowiska wykonuje swoje zadania przy pomocy regionalnej dyrekcji ochrony środowiska, która jest państwową jednostką budżetową oraz przy współpracy z dyrektorami parków krajobrazowych lub zespołów parków krajobrazowych. Zadania w zakresie ochrony przyrody regionalny dyrektor ochrony środowiska wykonuje przy pomocy regionalnego konserwatora przyrody, będącego jego zastępcą.

Do najważniejszych kompetencji regionalnego dyrektora ochrony środowiska w zakresie ochrony przyrody, należy zaliczyć:

- 1) tworzenie i likwidacja form ochrony przyrody na podstawie ustawy o ochronie przyrody;
- 2) ochrona i zarządzanie obszarami Natura 2000 i innymi formami ochrony przyrody, na zasadach i w zakresie określonych ustawą o ochronie przyrody;
- 3) wydawanie decyzji na podstawie ustawy o ochronie przyrody;
- 4) przeprowadzanie postępowań i wykonywanie innych zadań, o których mowa w ustawie z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie ([Dz.U. 2018 poz. 1616 z późn. zm.](#));
- 5) współpraca z organami jednostek samorządu terytorialnego w sprawach ocen oddziaływania na środowisko i ochrony przyrody.

W doktrynie wskazuje się, iż regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska przysługuje **status pokrzywdzonego** w sprawach o przestępstwa i wykroczenia, powodujące szkodę w środowisku przyrodniczym, na obszarach objętych takimi formami ochrony przyrody jak rezerваты przyrody, czy obszary Natura 2000. Powyższe wynikać ma z faktu, iż skoro regionalny dyrektor ochrony środowiska na mocy przepisów o ochronie

przyrody sprawuje nadzór nad ww. formami ochrony przyrody, reprezentując w tym zakresie Skarb Państwa, to przestępstwa i wykroczenia popełnione na tych obszarach, przyznają regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska status pokrzywdzonego w tego typu sprawach. Z faktem przyznania regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska statusu pokrzywdzonego, wiąże się możliwość jego występowania w postępowaniu w charakterze **oskarżyciela posiłkowego ubocznego**.

4) Inspekcja Ochrony Środowiska powołana została do kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska oraz badania i oceny stanu środowiska (art. 1 ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska - [Dz.U. 2019 poz. 125 z późn. zm.](#)) Organami Inspekcji Ochrony Środowiska są:

- a) **Główny Inspektor Ochrony Środowiska** będący centralnym organem administracji rządowej nadzorowanym przez ministra właściwego do spraw środowiska;
- b) **Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska** będący organem rządowej administracji zespolonej w województwie.

Do najważniejszych zadań Inspekcji Ochrony Środowiska w zakresie ochrony środowiska, w tym ochrony przyrody, należy zaliczyć:

- 1) kontrolę podmiotów korzystających ze środowiska w rozumieniu ustawy Prawo ochrony środowiska w zakresie przestrzegania przepisów o ochronie środowiska;
- 2) prowadzenie państwowego monitoringu środowiska;
- 3) podejmowanie decyzji wstrzymujących działalność prowadzoną z naruszeniem wymagań związanych z ochroną środowiska lub naruszeniem warunków korzystania ze środowiska;
- 4) wykonywanie zadań w zakresie zapobiegania szkodom w środowisku i ich naprawy;
- 5) spółdziałanie w zakresie ochrony środowiska z innymi organami kontroli, organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości, innymi organami administracji państwowej i organami samorządu terytorialnego oraz obrony cywilnej, a także organizacjami społecznymi.

5) Policja jest główną służbą, której ustawowym zadaniem jest walka z przestępczością. W sprawach dotyczących ochrony przyrody Policja (najczęściej na poziomie komend rejonowych, powiatowych i miejskich) m.in. przyjmuje zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa zgłaszane przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska i realizuje postępowanie sprawdzające oraz - jeśli zachodzi taka potrzeba - kieruje sprawę do prokuratora z wnioskiem o wszczęcie postępowania przygotowawczego. Jeśli prokurator podejmie decyzję o wszczęciu postępowania przygotowawczego, może zlecić wykonanie tych czynności Policji.

6) Prokuratura – stanowią ją Prokurator Generalny, Prokurator Krajowy, pozostali zastępcy Prokuratora Generalnego oraz prokuratorzy powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury i prokuratorzy Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, zwanego dalej „Instytutem Pamięci Narodowej”. Jednostkami organizacyjnymi prokuratury są: Prokuratura Krajowa, prokuratury regionalne, prokuratury okręgowe i prokuratury rejonowe. W sprawach dotyczących

ochrony przyrody, najczęściej angażowane są Prokuratury Rejonowe.

Prokurator co do zasady wszczyna postępowanie przygotowawcze albo wstępuje do postępowania już wszczętego, jeżeli wymaga tego interes społeczny. Prokurator po otrzymaniu skargi może dokonać wszczęcia postępowania i osobiście prowadzić dochodzenie lub śledztwo lub powierzyć je Policji do dalszego prowadzenia. Z punktu widzenia ponoszenia odpowiedzialności za przestępstwa przeciwko przyrodzie niezwykle istotna jest rola prokuratora jako oskarżyciela publicznego. To prokurator kieruje akt oskarżenia do sądu, a potem stara się, aby sprawca przestępstwa poniósł jak największą możliwą odpowiedzialność za swój czyn, dbając jednocześnie o to, aby kara nie przekroczyła dozwolonego wymiaru.

7) Sądy - [sądami powszechnymi](#) są sądy rejonowe, sądy okręgowe oraz sądy apelacyjne. Sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości w zakresie nienależącym do sądów administracyjnych, sądów wojskowych oraz Sądu Najwyższego oraz wykonują również inne zadania z zakresu ochrony prawnej, powierzone w drodze ustaw. Z punktu widzenia postępowań w sprawie przestępstw i wykroczeń przeciwko środowisku przyrodniczemu główną rolę odgrywają sądy rejonowe. W zakresie ochrony środowiska, w tym ochrony przyrody, obok odpowiedzialności karnej, możliwe jest również pociągnięcie do odpowiedzialności o charakterze administracyjnoprawnym. Postępowanie w ww. zakresie pozostaje w gestii organów administracji publicznej, jednakże pod kontrolą sądów administracyjnych, które badają legalność wydawanych w takim postępowaniu decyzji. [Sądami administracyjnymi](#) są Naczelny Sąd Administracyjny oraz wojewódzkie sądy administracyjne.

8) Organizacje społeczne należy również zaliczyć do podmiotów zaangażowanych w prawną ochronę przyrody, których umocowanie do działania w powyższym zakresie wynika z art. 74 ust. 4 [Konstytucji](#). Pod pojęciem organizacji społecznej rozumie się organizacje zawodowe, samorządowe, spółdzielcze i inne organizacje społeczne. Definicja ta ma charakter otwarty, z bardzo szerokim zakresem przedmiotowym. **Organizacja ekologiczna** to organizacja społeczna, której statutowym celem jest ochrona środowiska. Uprawnienia organizacji społecznych do podejmowania działań na rzecz ochrony środowiska, a więc także na rzecz ochrony przyrody, mają swe źródła w prawie cywilnym, karnym, ale przede wszystkim w prawie administracyjnym. W zakresie prawa administracyjnego są dwa główne źródła uprawnień. Pierwszym z nich jest art. 31 [kodeksu postępowania administracyjnego](#), który uprawnia organizacje społeczne - w sprawach dotyczących innych osób - do występowania z żądaniem:

a) wszczęcia postępowania;

b) dopuszczenia do udziału w postępowaniu,

jeżeli jest to uzasadnione celami statutowymi tej organizacji i gdy przemawia za tym interes społeczny.

Drugą podstawą prawną działania organizacji ekologicznych (już tylko organizacji ekologicznych, a nie organizacji społecznych w ogóle) jest przepis art. 44 ust. 1 [ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku](#), zgodnie z którym organizacje ekologiczne, które powołując się na swoje cele statutowe, zgłoszą chęć uczestniczenia w określonym postępowaniu wymagającym udziału społeczeństwa, uczestniczą w nim na prawach

strony. Zgodnie z art. 24 ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie ([Dz. U. z 2018 r. poz. 954 z późn.zm](#)) każdy może zgłosić organowi ochrony środowiska wystąpienie bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkodę w środowisku. Organizacja ekologiczna, która dokonuje zgłoszenia, w trybie ww. artykułu, na podstawie którego wszczęto postępowanie, ma prawo uczestniczyć w tym postępowaniu na prawach strony.

Organizacje społeczne uzyskały prawne możliwości udziału w ochronie przyrody w szczególności na podstawie ustawy o ochronie przyrody. Zgodnie z jej zapisami organizacje społeczne m.in.:

a) uczestniczą w ustanawianiu planu ochrony (art. 19 ust. 1a, art. 28 ust. 4, art. 29 ust. 6 [ustawy o ochronie przyrody](#));

b) biorą udział w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie projektu programu ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z projektem planu działań programu ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z projektem planu działań (art. 111 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody).

9) Krajowa Administracja Skarbowa stanowi wyspecjalizowaną administrację rządową wykonującą zadania z zakresu realizacji dochodów z tytułu podatków, należności celnych, opłat oraz niepodatkowych należności budżetowych, ochrony interesów Skarbu Państwa, ochrony obszaru celnego Unii Europejskiej, ochrony środowiska oraz [Konwencji o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem](#). Zgodnie z art. 33 ust. 1 pkt 10 lit. i [ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej](#), do zadań realizowanych przez urząd celno-skarbowy, będący jednostką Krajowej Administracji Skarbowej należy rozpoznawanie, wykrywanie i zwalczanie przestępstw i wykroczeń określonych w ustawie o ochronie przyrody, polegających m.in. na:

- przewożeniu przez granicę Unii Europejskiej okazu gatunku podlegającego ochronie bez wymaganego dokumentu lub wbrew jego warunkom ([art. 128 pkt. 1 ustawy o ochronie przyrody](#)),
- naruszaniu przepisów prawa Unii Europejskiej dotyczących ochrony gatunków dziko żyjących zwierząt i roślin w zakresie obrotu nimi poprzez nieprzedkładanie zgłoszenia importowego, używanie okazów określonych gatunków w innym celu niż wskazany w zezwoleniu importowym, korzystanie w sposób nieuprawniony ze zwolnień od nakazów przy dokonywaniu obrotu sztucznie rozmnożonymi roślinami, oferowanie zbycia lub nabycia, nabywanie lub pozyskiwanie, używanie lub wystawianie publicznie w celach zarobkowych, zbywanie, przetrzymywanie lub przewożenie w celu zbycia okazów określonych gatunków roślin lub zwierząt, używanie zezwolenia albo świadectwa dla okazu innego niż ten, dla którego było ono wydane, składanie wniosku o wydanie zezwolenia importowego, eksportowego, reeksportowego, lub świadectwa bez poinformowania o wcześniejszym odrzuceniu wniosku ([art. 128 pkt. 2 ustawy o ochronie przyrody](#)),
- naruszaniu zakazu sprowadzania z zagranicy zwierząt niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi ([art. 131 pkt 4 w zakresie, o którym mowa w art. 73 ust. 1 pkt 2 ustawy o ochronie przyrody](#)),

- sprowadzaniu do kraju bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom, przetrzymywaniu prowadzeniu hodowli, rozmnażaniu lub sprzedaży na terenie kraju roślin, zwierząt lub grzybów gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić rodzimym gatunkom lub siedliskom przyrodniczym ([art. 131 pkt 10 ustawy o ochronie przyrody](#)),
- bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom narusza zakazy w stosunku do roślin, zwierząt lub grzybów objętych ochroną gatunkową ([art. 131 pkt 14 ustawy o ochronie przyrody](#)).

Reżimy odpowiedzialności prawnej w zakresie ochrony środowiska, w tym ochrony przyrody

Przepisy regulujące treść i stosowanie instytucji odpowiedzialności prawnej związanej z ochroną środowiska, w tym z ochroną przyrody są zawarte w wielu ustawach, zarówno bezpośrednio związanych z ochroną środowiska, jak i mających charakter ogólniejszy. Ustawa Prawo ochrony środowiska zawiera w swojej treści wyodrębniony dział (tytuł VI), w którym znalazły się kwestie dotyczące trzech odrębnych typów odpowiedzialności - cywilnej, karnej, administracyjnej. Przepisy te w zasadzie nie mają jednak charakteru kompleksowej regulacji zagadnienia.

W konsekwencji system przepisów dotyczących odpowiedzialności prawnej związanej z obowiązkami dotyczącymi ochrony środowiska, w tym ochrony przyrody obejmuje:

1) w zakresie odpowiedzialności karnej - podstawowe typy przestępstw przeciwko środowisku unormowane przepisami kodeksu karnego, uzupełniane różnymi typami przestępstw związanych z naruszaniem postanowień określonych ustaw szczegółowych oraz przepisami o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, a także bardzo rozbudowany zestaw różnego typu wykroczeń, polegających na naruszaniu obowiązków ochronnych określanych przepisami ustaw związanych z ochroną środowiska i ściganych na podstawie tychże ustaw (np. dział II w tytule VI ustawy Prawo ochrony środowiska);

2) w zakresie odpowiedzialności administracyjnej - kilka instrumentów o charakterze ogólnym regulowanych postanowieniami działu III w tytule VI ustawy Prawo ochrony środowiska oraz szereg instrumentów szczegółowych, związanych z egzekwowaniem konkretnych obowiązków regulowanych przepisami zarówno ustawy - Prawo ochrony środowiska, jak i ustaw szczegółowych, stosowanych na podstawie przepisów tychże ustaw; szczególne i bardzo istotne znaczenie mają od maja 2007 r. przepisy o zapobieganiu i naprawianiu szkód w środowisku, zawarte w odrębnej ustawie.

3) w zakresie odpowiedzialności cywilnej - przede wszystkim przepisy ogólne zawarte w kodeksie cywilnym, w pewnym zakresie modyfikowane bądź uzupełniane przepisami tytułu VI ustawy Prawo ochrony środowiska; uzupełnieniem są przepisy zawarte w niektórych ustawach szczególnych.

Podkreślić w tym miejscu należy, że zachowania sankcjonowane przez reżimy odpowiedzialności karnej, administracyjnej i cywilnej obejmują bardzo szeroki zakres stanów faktycznych. Może to powodować pewne trudności dla podmiotów korzystających ze środowiska i to nie tylko z tego powodu, że system ten jest rozbudowany i skomplikowany.

Z reguły korzystający ze środowiska badają swe zachowania w świetle potencjalnej odpowiedzialności karnej, a brak takiej odpowiedzialności uważają za legitymację poprawności działania. Istotnym problemem jest kwestia zbiegu odpowiedzialności administracyjnej oraz karnej. Możliwa jest bowiem sytuacja, gdy sprawca jednym czynem wyczerpuje znamiona przestępstwa lub wykroczenia, jak i hipotezę normy administracyjnoprawnej. Obowiązujące przepisy dopuszczają możliwość ponoszenia negatywnych konsekwencji prawnych na podstawie obu rodzajów odpowiedzialności jednocześnie.

Odpowiedzialność karna. Przestępstwa i wykroczenia przeciwko środowisku, w tym przeciwko przyrodzie.

Najważniejsze kodeksowe przestępstwa przeciwko środowisku zostały uregulowane w rozdziale XXII [Kodeksu karnego](#) (dalej k.k.) *Przestępstwa przeciwko środowisku*, składającym się z zaledwie ośmiu artykułów, które dadzą się podzielić na dwie wyraźnie różniące się od siebie grupy:

- 1) przestępstwa związane z ochroną przyrody, w tym z tradycyjną konserwatorską ochroną przyrody (art. 181 oraz art. 187 i 188 k.k.);
- 2) przestępstwa związane z zanieczyszczeniami, w tym z odpadami i promieniowaniem (art. 182-186 k.k.).

Z przestępstw pozakodeksowych, na szczególną uwagę z punktu widzenia przedmiotu niniejszego projektu, zasługują przestępstwa uregulowane w art. 127a, art. 128 i art. 128a ustawy o ochronie przyrody dotyczące co do zasady międzynarodowego obrotu gatunkami chronionymi.

Ponieważ wykroczenia związane są z mniejszą szkodliwością społeczną, odpowiedzialność za nie jest znacznie łagodniejsza aniżeli za przestępstwa. Chcąc odróżnić je od siebie, należy zwrócić uwagę przede wszystkim na kilka okoliczności, które zostały przedstawione w tabeli poniżej.

	Przestępstwa	Wykroczenia
1.	Co do zasady skodyfikowane w kodeksie karnym.	Co do zasady skodyfikowane w kodeksie wykroczeń.
	Jeżeli umieszczone są w innych ustawach, to przepis danej ustawy określa, że jest to przestępstwo/wykroczenie, bądź wnioskujemy o tym na podstawie zagrożenia karą za dany czyn.	
2.	Zagrożone są karami: <ul style="list-style-type: none"> • grzywny w stawkach dziennych, • ograniczenia wolności od 1 miesiąca do 2 lat, • pozbawienia wolności od 1 miesiąca do 15 lat, • 25 lat pozbawienia wolności, • dożywotniego pozbawienia 	Zagrożone są karami: <ul style="list-style-type: none"> • aresztu od 5 do 30 dni, • ograniczenia wolności w wymiarze 1 miesiąca, • grzywny określonej kwotowo, tj. od 20 do 5 000 zł, • nagany (art. 18 - 24 Kodeksu wykroczeń – dalej k.w.).

	wolności. (art. 32 - 37 k.k.)	
3.	Dodatkowymi dolegliwościami wymierzonymi sprawcy przestępstwa obok lub niekiedy zamiast kary są środki karne. (art. 39 k.k.)	Dodatkowymi dolegliwościami wymierzonymi sprawcy wykroczenia obok lub niekiedy zamiast kary są środki karne (art. 28 k.w.).
	Kodeks karny przewiduje szerszy katalog środków karnych niż kodeks wykroczeń.	
4.	Postępowanie zmierzające do ukarania sprawcy toczy się według przepisów ustawy z dnia 06 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2016 r., poz. 1749 z późn. zm.).	Postępowanie zmierzające do ukarania sprawcy toczy się według przepisów ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r., Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2016 r., poz. 1713 z późn. zm.).
4.	Są czynami społecznie szkodliwymi w stopniu wyższym niż znikomy. (art. 1 § 2 k.k.)	Są czynami społecznie szkodliwymi, ale szkodliwość ta nie jest stopniowalna (art. 1 § 1 k.w.).
5.	Kodeks karny przewiduje odpowiedzialność za przestępstwa popełnione za granicą. (rozd. XIII k.k.)	W kodeksie wykroczeń odpowiedzialność za wykroczenie popełnione za granicą następuje tylko wówczas, gdy przepis szczególny to przewiduje (art. 3 k.w.).
6.	Odpowiedzialność za przestępstwo na podstawie k.k. (art. 10 § 1) lub za wykroczenie na podstawie k.w. (art. 8) ponosi sprawca, który w chwili popełnienia czynu miał ukończone 17 lat.	
	Art. 10 § 2 k.k. przewiduje w wyjątkowych sytuacjach odpowiedzialność sprawcy, który ukończył lat 15.	W k.w. brak regulacji o ponoszeniu odpowiedzialności sprawcy poniżej 17 roku życia.

Zasadniczym elementem, na który należy zwrócić uwagę, jest **możliwość ponoszenia odpowiedzialności za wykroczenia** zgodnie z art. 8 k.w. **jedynie przez osoby fizyczne. Karą za popełnienie wykroczenia** określonego w art. 127 i art. 131 ustawy o ochronie przyrody może być **grzywna** albo **areszt**, przy czym kary te mogą być orzekane alternatywnie, nigdy zaś łącznie. W ustawie o ochronie przyrody wysokość ww. kar nie została określona, dlatego też odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy k.w. regulujące wysokość tych kar. Wskazać w tym miejscu również należy, iż zgodnie z brzmieniem art. 129 ustawy o ochronie przyrody w razie ukarania za wykroczenie określone w art. 127 albo w art. 131 sąd może orzec:

1) **przepadek przedmiotów** służących do popełnienia wykroczenia oraz przedmiotów, roślin, zwierząt lub grzybów pochodzących z wykroczenia, chociażby nie stanowiły własności sprawcy;

2) **obowiązek przywrócenia stanu poprzedniego**, a jeśli obowiązek taki nie byłby wykonalny - **nawiązkę** do wysokości 10 000 złotych na rzecz organizacji społecznej działającej w zakresie ochrony przyrody lub właściwego, ze względu na miejsce popełnienia wykroczenia, wojewódzkiego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Praktyczne problemy w postępowaniach karnych i postępowaniach o wykroczenia wobec sprawców przestępstw i wykroczeń przeciwko środowisku, w tym przeciwko przyrodzie.

Zgodnie z brzmieniem art. 45 § 1 k.w. karalność wykroczenia ustaje, jeżeli **od czasu jego popełnienia upłynął rok**, jeżeli w tym okresie **wszczęto postępowanie**, karalność wykroczenia ustaje **z upływem 2 lat** od popełnienia czynu. Z praktyki wynika, że taki czas jest niewystarczający do przeprowadzenia całego postępowania, którego zwieńczeniem byłoby wydanie prawomocnego wyroku, czego skutkiem jest duża liczba przedawnień wykroczeń przeciwko środowisku, w tym przyrodzie.

Duży wpływ na powyższe zjawisko ma kolejny pojawiający się w praktyce problem, a mianowicie **błędna kwalifikacja czynu sprawcy** dokonywana w postępowaniu przygotowawczym przez organy ścigania, skutkująca odmową wszczęcia przez nie postępowania. Przyczyną powyższego zjawiska może być skomplikowana materia jaką jest prawo ochrony środowiska, w tym przyrody oraz niedostateczna wiedza i doświadczenie organów ścigania w tym zakresie. Szukając rozwiązania powyższego problemu wskazać należy na rolę jaką odegrać mogą tu pracownicy regionalnych dyrekcji ochrony środowiska, którzy posiadając specjalistyczną wiedzę z zakresu ochrony przyrody (w tym dostęp do baz danych, map, zdjęć, opracowań) oraz doświadczenie, mogliby wesprzeć organy ścigania w prowadzonych postępowaniach. Wypracowanie modelu współpracy między regionalnymi dyrektorami ochrony środowiska, a organami ścigania w sprawach dotyczących ochrony przyrody, mogłoby w znacznym stopniu przyczynić się do zwiększenia efektywności ścigania przestępstw i wykroczeń przeciwko przyrodzie.

Ponadto, zarówno w kodeksie karnym, jak i w ustawach szczególnych określających odpowiedzialność karną za przestępstwa i wykroczenia popełnione przeciwko środowisku, w tym przyrodzie, **określenie sprawcy czynu budzi znaczne problemy interpretacyjne**.

